

Covid-19 Pandemi Sürecinde Ebeveynerin Çocukluk Çağı Aşı Farkındalığı ve Aşı Reddi Hakkındaki Düşüncelerinin Belirlenmesi

Determining Parents' Thoughts About Childhood
Vaccine Awareness And Vaccine Rejection During
The Covid-19 Pandemic Process

Esra YANIK¹, Merve KOLCU²

¹Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
· esrayanik92@gmail.com · ORCID > 0000-0003-1238-7559

²Saęlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği ABD, İstanbul
· merve.kolcu@sbu.edu.tr · ORCID > 0000-0002-8187-4767

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 06 Ocak/January 2024

Kabul Tarihi/Accepted: 03 Haziran/June 2024

Yıl/Year: 2024 | Cilt – Volume: 9 | Sayı – Issue: 2 | Sayfa/Pages: 217-230

Atrf/Cite as: Yanık, E., Kolcu, M. "Covid-19 Pandemi Sürecinde Ebeveynerin Çocukluk Çağı Aşı Farkındalığı ve Aşı Reddi Hakkındaki Düşüncelerinin Belirlenmesi" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 9(2), Aęustos 2024: 217-230.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Merve KOLCU

Yazar Notu/Author Note: Bu araştırma İstanbul Okan Üniversitesi Hemşirelik Ana Bilim Dalı öğrencisi Esra YANIK'a ait Eylül 2023 tarihinde kabul edilen yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞI FARKINDALIĞI VE AŞI REDDİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN BELİRLENMESİ

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, Covid-19 pandemisi sırasında ebeveynlerin çocukluk çağı aşı farkındalığı ve aşı reddi hakkındaki düşüncelerini incelemeyi amaçlamıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, Şubat-Mayıs 2021 tarihleri arasında İstanbul'da bulunan bir eğitim ve araştırma hastanesi yenidoğan anne bebek ve genel pediatri servislerinde 205 ebeveyn ile yürütülmüştür. Veriler; veri toplama formu ve Aşılama İlişkin Görüş Formu ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programında; sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın etik kurul izni alınmıştır.

Bulgular: Ebeveynlerin %95.1'i aşıların gerekli olduğunu, %64.4'ü aşıların yan etkileri olduğunu, %98.5'i çocuklarının aşılarını düzenli olarak yaptırdığını, %70.6'sı aşıların gerekli olduğunu düşündüğü için düzenli aşı yaptırdığını ve %43.4'ü de Covid-19 pandemisinin aşılarla karşı olan düşüncelerini etkilemediğini ifade etmiştir. Ebeveynlerin %59'u "Eğer aşılamaı bırakırsak, toplumda çok nadir görülen hastalıklar artabilir." ifadesine kesinlikle katıldığını, %61.5'i de "Çocukluk çağı aşılamaı tüm toplumun yararınadır." ifadesine kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Bu araştırmada, ebeveynlerin çoğunluğunun Covid-19 pandemisinde aşıların gerekli olduğunu düşündüğünü ve çocuklarını düzenli olarak aşılatmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenlerle halk sağlığı hizmetleri kapsamında aşıların güvenliği ve etkinliği hakkında net ve güvenilir bilgilendirme kampanyalarının devam etmesi son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Aşılama, Aşı Karşıtlığı, Covid-19 Pandemisi, Çocukluk Çağı Aşıları.

DETERMINING PARENTS' THOUGHTS ABOUT CHILDHOOD VACCINE AWARENESS AND VACCINE REJECTION DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

ABSTRACT

Aim: This research aimed to examine parents' thoughts about childhood vaccine awareness and vaccine refusal during the Covid-19 pandemic.

Method: This descriptive study was conducted with 205 parents in the newborn mother baby and general pediatric services of a training and research hospital in Istanbul between February and May 2021. Data; It was collected with the data collection form and the Vaccination Opinion Form. The data obtained in the research were used in the SPSS 22.0 package program; Analyzed using number, percentage, mean and standard deviation values. Ethics committee permission was obtained for the research.

Results: The parents of 95.1% think that vaccines are necessary, 64.4% think that vaccines have side effects, 98.5% think that their children are vaccinated regularly, 70.6% think that vaccines are necessary and therefore they are vaccinated regularly. Them of 43.4% stated that the Covid-19 pandemic did not affect their opinions towards vaccines. Parents of 59% said, "If we stop vaccination, very rare diseases may increase in society." They strongly agreed with the statement, and 61.5% said, "Childhood vaccinations are for the benefit of the whole society." He stated that he strongly agreed with the statement.

Conclusion and Suggestions: This research shows that the majority of parents think that vaccines are necessary during the Covid-19 pandemic and continue to vaccinate their children regularly. For these reasons, it is extremely important to continue clear and reliable information campaigns about the safety and effectiveness of vaccines within the scope of public health services.

Keywords: Vaccination; Anti-Vaccination; Covid-19 Pandemic; Childhood Vaccination

GİRİŞ

Covid-19 pandemisi, dünya genelinde halk sağlığı ve ekonomi üzerinde önemli etkiler bırakarak, yaşamın her alanında değişikliklere yol açmıştır (Smith ve ark., 2017). Bu süre zarfında, özellikle çocukların sağlığı ve refahı büyük önem taşımaktadır. Çocukluk çağı aşıları, koruyucu sağlık hizmetlerinin temel bir bileşeni olarak, bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde ve kontrolünde büyük rol oynamaktadır (WHO, 2019; Smith ve ark., 2017).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), aşı karşıtlığını ve aşı tereddütünü, 21. yüzyılın en büyük on küresel sağlık tehdidi arasında göstermektedir. Aşı karşıtlığı ve aşı reddi, eğitim ve bilgi düzeyi eksikliği, etik kaygılar, komplo teorileri, hastalıkların zararlı olmadığı düşüncesi ve diğer çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır (Smith ve ark., 2017). Bu faktörler, aşıların güvenliği, etkinliği ve gerekliliği konusundaki düşünceleri etkileyerek, ebeveynlerin aşı konusundaki tercihlerini ve kararlarını şekillendirebilmektedir (WHO, 2019; Smith ve ark., 2017; Favin ve ark., 2012).

Çocukluk çağı aşıları salgın hastalıkların önlenmesinde ve toplum bağışıklığının sağlanmasında son derece önemlidir. Covid-19 pandemisi, ebeveynlerin aşılar hakkındaki düşüncelerini ve eğilimlerini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Pandemi sürecinde, ebeveynlerin çocukluk çağı aşılarına dair farkındalıkları ve aşı reddi konusundaki düşüncelerinin belirlenmesi, toplum sağlığı ve aşı politikalarının başarısı açısından büyük önem taşımaktadır (WHO, 2019; Smith ve ark., 2017).

Covid-19 pandemisi sürecinde aşıların etkisi hakkındaki tartışmaların ebeveynlerin aşı karşıtı eğilimlere ve aşılama konusundaki tereddütlere daha yatkın hale gelmelerine neden olabileceğini düşündürmektedir. Bu önerme, literatürde yapılan birçok araştırma tarafından da desteklenmektedir. Smith ve arkadaşları benzer şekilde ebeveynler arasında aşı karşıtlığının pandemi sırasında arttığını rapor etmişlerdir (Smith ve ark., 2017). Ayrıca yapılan başka bir çalışmada, pandeminin aşıya olan güveni zedeleyerek aşı reddinin yaygınlaşmasına yol açabileceği belirtilmiştir (Erkekoğlu ve ark., 2020).

Aşı reddi, halk sağlığını doğrudan etkileyebilecek bir faktördür ve bu reddin nedenlerini anlamak, daha etkili aşı kampanyaları ve politikaları oluşturmanın anahtarı olabilir. Ayrıca, ebeveynlerin aşı karşıtı eğilimlerinin anlaşılması, halk sağlığı uzmanlarının ve politika yapımcılarının bu eğilimlerle başa çıkmak için daha etkin stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir. Dolayısıyla, bu çalışma bulgularının mevcut ve gelecekteki aşı politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca ebeveynlere aşuların önemi hakkında sağlık eğitimlerinin verilmesi ve yaygın hale getirilmesi toplum bağışıklığının sağlanması için önemlidir. Bu bağlamda, pandemi sürecinde ebeveynlerin çocukluk çağı aşularına dair farkındalıkları ve aşı reddi konusundaki düşüncelerinin belirlenmesi, toplum sağlığı ve aşı politikalarının başarısı açısından büyük önem taşımaktadır (WHO, 2019; Smith ve ark., 2017).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Tipi: Bu araştırma Covid-19 pandemi sürecinde ebeveynlerin çocukluk çağı aşı farkındalığı ve aşı reddi hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma, İstanbul'da bulunan bir eğitim ve araştırma hastanesi yenidoğan anne bebek ve genel pediatri servislerinde, Şubat-Mayıs 2021 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın Evren ve Örneklem Seçimi: Araştırmanın evrenini, İstanbul'da bulunan bir eğitim ve araştırma hastanesine başvuran 0-5 yaş çocuğu olan ortalama 1200 ebeveyn oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü Salant ve Dillman'ın (1996) belirlediği formül ile hesaplanmıştır (Salant & Dillman, 1996). Örneklem formülü kullanılarak homojen bir yapıda olmayan bu evren için %95 güven aralığında %5 örnekleme hatası ile gerekli örneklem büyüklüğü 205 olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya araştırmacının ulaşabildiği basit rastgele yöntem ile belirlenen, araştırmaya katılmaya gönüllü, 0-5 yaş arasında çocuğa sahip, ruhsal bir hastalığı olmayan, ilaç ya da madde bağımlılığı bulunmayan, iletişim sorunu olmayan 205 ebeveyn dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri "Veri Toplama Formu" ve "Aşılamaya İlişkin Görüş Formu" ile toplanmıştır.

Veri Toplama Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form, demografik bilgiler 9 soru (yaş, ebeveyni, uyruk, medeni durum, öğrenim ve çalışma durumu, sosyal güvence, gelir durumu ve toplam çocuk sayısı) ve aşılamaya ilişkin farkındalık ve aşı reddini belirlemeye yönelik 12 soru (aşı gerekliliği, aşı yan etkisi, düzenli aşı yaptırmama sebepleri, Covid-19 aşularının aşı düşüncelerini etkileme durumu gibi) olmak üzere toplam 21 sorudan oluşmuştur.

Katılımcıların Aşılamaya İlişkin Görüş Formu: İltar ve Demir (2021) tarafından geliştirilen bu form aşı reddi veya tereddüt gerekçesi olarak gösterilen 29 farklı ifade ve bu ifadelere ilişkin kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum ve bilmiyorum şeklinde cevapları içermektedir (İltar & Demir, 2021). Araştırma öncesi yazarlardan kullanım izni alınmıştır.

Verilerin Toplanması: Veri toplama işlemi; hastanenin çocuk bölümünde, ailelerin çocukları ile birlikte beklemedikleri bekleme odasında gerçekleştirilmiştir. Bu özel alan, gizlilik ve rahatlık sağlamak adına özellikle seçilmiştir. Görüşmeler, hasta ve ailesinin tedavisine engel olmayacak bir zaman diliminde, doktorların ve diğer sağlık personelinin müsait olduğu zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme, gizlilik ve gönüllülük esaslarına uygun olarak tek tek yürütülmüştür. Veriler, araştırmacının çocuk ve ailesi ile yüz yüze alınmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür ve bu süre zarfında araştırmacı, çocuk ve ailesinin tüm sorularını yanıtlayabilmiştir.

Verilerin İstatistiksel Analizi: Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) for Windows programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı analizler kişi, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılarak verilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma sonuçları yalnızca tek bir eğitim ve araştırma hastanesine başvuran 0-5 yaş grubu çocukların ebeveynlerinin beyanları ile sınırlıdır. Bu nedenle araştırma sonuçları genellenemez. Veriler, araştırmacının çalışma saatlerinde ulaşabildiği ebeveynlerden elde edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Bu araştırma için bir üniversite hastanesi Etik Kurulu'ndan onay (toplantı tarihi: 13.01.2021, karar no:131) ve yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylere araştırmanın bilimsel amaçla yapıldığı ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilerek yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Ebeveynlerin yaş ortalaması 31.87 ± 5.3 yıl olup, %86.3'ü anne, %99'u Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, %98'i evli, %42'si üniversite mezunu, %56.6'sı çalışmamakta, %88.3'ünün sosyal güvencesi bulunmakta, %68.8'inin geliri gidere denk ve %47.8'inin toplam bir çocuğu bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özellikleri (n= 205)

Değişkenler	Ort.	SS
Yaş (yıl)	31.87	5.3
	n	%
Ebeveyn		
Anne	177	86.3
Baba	28	13.7
Uyruğu		
Türkiye Cumhuriyeti	203	99
Özbekistan	1	0.5
Suriye	1	0.5
Medeni durumu		
Evli	201	98
Boşanmış	4	2
Öğrenim durumu		
İlkokul mezunu	20	9.8
Ortaokul mezunu	38	18.5
Lise mezunu	51	24.9
Üniversite mezunu	86	42
Lisansüstü eğitim	10	4.9
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	116	56.6
Tam zamanlı çalışıyor	67	32.7
Yarı zamanlı çalışıyor	22	10.7
Sosyal güvence		
Var	181	88.3
Yok	24	11.7
Gelir durumu		
Gelir giderden az (düşük)	42	20.5
Gelir giderden fazla (yüksek)	22	10.7
Gelir gidere denk (orta)	141	68.8
Toplam çocuk sayısı		
1 çocuk	98	47.8
2 çocuk	72	35.1
3 çocuk ve üzeri	28	13.7
Toplam	205	100.0

Ort.: Ortalama, SS: Standart Sapma

Ebeveynlerin çocukluk çağı aşı farkındalığı ve aşı reddi hakkındaki düşünceleri incelendiğinde; %95.1'i aşılardan gerekli olduğunu, %64.4'ü aşılardan yan etkileri olduğunu, %68'i aşı yan etkilerinin genellikle ateş olduğunu, %44'ü yenidoğanlara bir aylıkken ilk aşının yapıldığını, %84.4'ü çocuğunu/bebeğini aşıya götürdüğünde hangi aşının yapıldığını bildiğini ve %96.1'i de aşı kartı talep ettiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin %98.5'i çocuklarının aşılarını düzenli olarak yaptırdığını, %70.6'sı aşıların gerekli olduğunu düşündüğü için düzenli aşı yaptırdığını, %7.4'ü randevu tarihini bilmediği ve geç haberdar olduğu için düzenli aşı yaptıramadığı saptanmıştır. Ayrıca %57.1'i yakın çevresinde, ailesinde veya akrabalarında Covid-19 tanısı alan bireyler olduğunu, %43.4'ü Covid-19 pandemisinin aşılarla karşı olan düşüncelerini etkilemediğini ifade etmiştir. Covid-19 pandemisinin aşı düşüncelerini etkilediğini belirten ebeveynlerin %20.5'i bu etkinin olumlu olduğunu belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşı Farkındalığı ve Aşı Reddi Hakkındaki Düşünceleri (n= 205)

Değişkenler	n	%
Sizce aşı gerekli midir?		
Evet	195	95.1
Hayır	10	4.9
Aşıların yan etkisi var mıdır?		
Bilmiyorum	49	23.9
Evet	132	64.4
Hayır	24	11.7
Aşıların yan etkileri nelerdir?*		
Ateş	139	68
Kızarıklık	87	42.6
Ağrı	87	42.5
Şişlik	79	38.7
Enfeksiyon	32	15.7
Yenidoğan bebeğe ne zaman aşı yapılır?		
Bir aylık	90	44
Doğumda	89	43.6
Bir yaşında	44	21.5
Bir haftalık	41	20.1
Bilmiyorum	34	16.6

Çocuğunuzu/bebeğinizi aşıya götürdüğünüzde hangi aşının yapıldığını biliyor musunuz?		
Evet	173	84.4
Hayır	32	15.6
Aşı kartı talep eder misiniz?		
Evet	197	96.1
Hayır	8	3.9
Bebeğinizin/çocuğunuzun aşılarını düzenli yaptırıyor musunuz?		
Evet	202	98.5
Hayır	3	1.5
Bebeğinizin/çocuğunuzun aşılarını düzenli yaptırıyorsanız düzenli aşı yaptırma sebebi nedir?*		
Aşıların gerekli olduğunu düşünme	145	70.6
Hastalıklardan koruduğunu düşünme	144	70.2
Aşıların yararlı olduğunu düşünme	107	52.1
Zorunlu olarak görme	28	13.7
Çevremdeki herkesin yaptırması	11	5.4
Bebeğinizin/çocuğunuzun aşılarını düzenli yaptırmıyorsanız düzenli aşı yaptırmama sebebi nedir? *		
Randevu tarihini bilmemek, geç haberdar olma	15	7.4
Pandemi sebebiyle sağlık kuruluşuna gitmeye çekimser davranma	10	4.9
Bazı aşıların gerekli olmadığını düşünme	5	2.5
Çocuğun aşılamaya engel bir hastalığının olması	5	2.5
Yakın çevrenizdeki kişilerden/ailenizden ya da akrabalarınızdan Covid-19 tanısı alan birey/bireyler var mı?		
Var	117	57.1
Yok	63	30.7
Kendim	25	12.2
Ülke veya dünya çapındaki Covid-19 salgını aşılarla karşı olan düşüncenizi etkiler mi?		
Hayır	89	4.4
Kararsızım	62	30.2
Evet	54	26.3
Cevabınız evet ise nasıl etkiler?		
Olumlu	37	20.5
Olumsuz	12	8.3
Kararsızım	5	2.5

* Bu soruya birden fazla yanıt verilmiştir.

Ebeveynlerin çocukluk çağı aşı farkındalığı ve aşı reddine ilişkin sorulara verdiği cevapların dağılımı Tablo 3'de verilmiştir. Ebeveynlerin %59.0'ı "Eğer aşılama-yı bırakırsak, toplumda çok nadir görülen hastalıklar artabilir." ifadesine kesinlikle katıldığını, %61.5'i "Çocukluk çağı aşılamaları tüm toplumun yararına"dır." ifadesi-ne kesinlikle katıldığını, %47.8'i "Zorunlu aşilar (kızamık aşısı gibi) zorunlu olma-yanlardan daha önemlidir (grip aşısı gibi)." ifadesine kesinlikle katıldığını, %39'u "Aşıdan hemen sonra meydana gelebilecek olumsuz durumlardan korkuyorum." ifadesine katıldığını, %26.8'i "Aşıdan yıllar sonra meydana gelebilecek olası zarar-lardan korkuyorum." ifadesine katıldığını, %35.6'sı "Aşıların otizme neden oldu-ğunu düşünüyorum." ifadesine katılmadığını, %33.7'si "Aşıların kısırılığa neden oldu-ğunu düşünüyorum." ifadesine katılmadığını, %35.1'i "Aşıların bağışıklık sistemini zayıflattığını düşünüyorum." ifadesine katılmadığını, %34.1'i "Sağlıklı yaşam tarz-larını veya doğal ilaçları takip ederseniz aşı gerekli değildir." ifadesine katılmadı-ğını, %38.5'i "Doğar doğmaz aşuya bağlamak çok erken ve bebeğin büyümesini beklemek daha iyi olur." ifadesine katılmadığını, %33.2'si "Bazı aşuların, önledikleri enfeksiyonlardan daha tehlikeli olduğunu düşünüyorum." ifadesine katılmadığını, %29.3'ü "Önerilen aşular ilaç şirketlerinin ekonomik çıkarlarını korumaya yöne-liklidir." ifadesini bilmediğini ve %32.7'si "Birçok aşuların zararlı madde (thiomersal, cıva gibi) içerdiğini düşünüyorum." ifadesini bilmediğini ifade etmiştir (Tablo 3).

Ebeveynlerin %40.5'i "Aşılama ile görevli personel, aşı ile ilişkili şüphelerime cevap vermek için yeterli zamanı ayırıyor." ifadesine katıldığını, %40'i "Aşılama ile görevli personel aşular konusunda yeterince bilgilidir." ifadesine katıldığını, %38.5'i "Çocuk doktorum aşular konusunda yeterince bilgili ve bana yeterli zaman ayırı-yor." ifadesine katıldığını, %36.6'sı "Çocuk doktorumun görüşü aşular hakkında kar-rar vermem konusunda çok önemlidir." ifadesine %14.6'sı "Bilmiyorum," %36.6'sı "Katılıyorum," %7.8'i "Katılmıyorum," %35.6'sı "Kesinlikle katılıyorum," ve %5.4'ü "Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Öte yandan, %37.6'sı "Karma/kombine aşular (tek enjektörde birden fazla aşı olmasıdır) kabul edilecek aşuları seçme özgürlüğünü sınırlar" görüşündedir (Tablo 3).

Tablo 3. Ebeveynlerin bebeğinin/çocuğunun aşılmasına ilişkin bilgi düzeyinin değerlendirilmesine ilişkin sorulara verdiği cevapların dağılımı (n= 205)

Değişkenler	Bilmiyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eğer aşılmayı bırakırsak, toplumda çok nadir görülen hastalıklar artabilir.	12	5.9	61	29.8	8	3.9	121	59.0	3	1.5
Çocukluk çağı aşılama tüm toplumun yararına değildir.	5	2.4	61	29.8	9	4.4	126	61.5	4	2.0
Zorunlu aşılar (kızamık aşısı gibi) zorunlu olmayanlardan daha önemlidir (grip aşısı gibi).	19	9.3	56	27.3	25	12.2	98	47.8	7	3.4
Aşıdan hemen sonra meydana gelebilecek olumsuz durumlardan korkuyorum.	22	10.7	80	39.0	46	22.4	44	21.5	13	6.3
Aşıdan yıllar sonra meydana gelebilecek olası zararlardan korkuyorum.	35	17.1	55	26.8	51	24.9	48	23.4	16	7.8
Aşıların otizme neden olduğunu düşünüyorum.	48	23.4	21	10.2	73	35.6	8	3.9	55	26.8
Aşıların kısırlığa neden olduğunu düşünüyorum.	55	26.8	24	11.7	69	33.7	7	3.4	50	24.4
Aşıların bağışıklık sistemini zayıflattığını düşünüyorum.	46	22.4	21	10.2	72	35.1	10	4.9	56	27.3
Sağlıklı yaşam tarzlarını veya doğal ilaçları takip ederseniz aşı gerekli değildir.	38	18.5	27	13.2	70	34.1	10	4.9	60	29.3
Doğar doğmaz aşıya bağlamak çok erken ve bebeğin büyümesini beklemek daha iyi olur.	28	13.7	27	13.2	79	38.5	13	6.3	58	28.3
Bazı aşıların, önledikleri enfeksiyonlardan daha tehlikeli olduğunu düşünüyorum.	44	21.5	26	12.7	68	33.2	17	8.3	50	24.4
Önerilen aşılar ilaç şirketlerinin ekonomik çıkarlarını korumaya yöneliktir.	60	29.3	32	15.6	59	28.8	15	7.3	391	19.0
Birçok aşıların zararlı madde (thiomersal, cıva gibi) içerdiğini düşünüyorum.	67	32.7	30	14.6	55	26.8	17	8.3	36	17.6
Aşıların domuz ürünü gibi dinen sakıncalı maddeler içerdiğini düşünüyorum.	50	24.4	31	15.1	60	29.3	7	3.4	57	27.8
Çocuğumun aşılama ile ilgili bir karar aldığımda, doğru bir şekilde bilgi sahibi olamadım.	30	14.6	34	16.6	73	35.6	19	9.3	49	23.9
Sağlık çalışanları aşılamanın yararları hakkında bilgi verir, ancak risklerinden bahsetmez.	21	10.2	55	26.8	65	31.7	36	17.6	39	19.0
Çocuğuma aynı aşı seansında daha fazla aşı yapmamayı tercih ederim.	30	14.6	55	26.8	51	24.9	42	20.5	27	13.2

Aşıların yararlı olduğunu düşünmüyorum.	34	16.6	32	15.6	64	31.2	9	4.4	66	32.2
Ailehekiminin önerdiği biraşığı güvenlidir.	40	19.5	77	37.6	16	7.8	61	29.8	11	5.4
Sağlık birimleri tarafından önerilen bir aşı güvenlidir.	29	14.1	82	40.0	9	4.4	75	36.6	10	4.9
Aşılamaya ilişkin aşağıdaki ifadelere katılıyor musunuz?										
Aşılama ile görevli personel, aşı ile ilişkili şüphelerime cevap vermek için yeterli zamanı ayırıyor.	23	11.2	83	40.5	26	12.7	61	29.8	12	5,9
Aşılama ile görevli personel aşılar konusunda yeterince bilgilidir.	32	15.6	82	40.0	25	12.2	59	28.8	7	3.4
Çocuk doktorum aşılar konusunda yeterince bilgili ve bana yeterli zaman ayırıyor.	21	10.2	79	38.5	25	12.2	72	35.1	8	3.9
Çocuk doktorumun görüşü, aşılar hakkında karar vermem konusunda çok önemlidir.,	30	14.6	75	36.6	16	7.8	73	35.6	11	5.4
Aile hekimimin görüşü, aşılar hakkında karar vermem konusunda çok önemlidir.	28	13.7	74	36.1	23	11.2	64	31.2	16	7.8
Karma /kombine aşılar (tek enjektörde birden fazla aşı olmasıdır. Örneğin, beşli karma aşı), kabul edilecek aşıları seçme özgürlüğünü sınırlar.	77	37.6	39	19.0	43	21.0	25	12.2	21	10.2

TARTIŞMA

Covid-19 pandemi sürecinde ebeveynlerin çocukluk çağı aşı farkındalığı ve aşı reddi hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar ilgili literatür doğrusunda tartışılmıştır.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin aşı bilgisi durumları incelendiğinde; ebeveynlerin %95.1'i aşıların gerekli olduğunu, %84.4'ü çocuklarının hangi aşıları olduğunu bildiğini belirtmiştir. Araştırma bulgumuz yapılan bazı çalışma bulgularıyla benzerlik göstermekte olup, bu çalışmalarda ebeveynlerin çoğunluğu aşılanmanın gerekli bir uygulama olduğunu ifade etmiştir (Akgül & Ergün, 2023; Ayyıldız & Kolcu, 2023; Yaytokgil & Toyran, 2022; Yüksel & Kara, 2021). Bu çalışmaların aksine Torun ve Ertuğrul (2022) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin çoğu aşının gerekli olduğunu düşünmediğini belirtmiştir (Torun & Ertuğrul, 2022). Kennedy (2020) tarafından yapılan çalışmada annelerin aşılar ile ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, Sağlık Bakanlığı Ulusal aşı takvimindeki aşıları düzenli yaptırdığı, rutin dışı aşılarını yaptıрма oranı fark edilir düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kennedy, 2020).

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğu aşıların yan etkisi olduğunu ifade etmiştir. Yapılan başka bir çalışmada katılımcıların çoğunluğu aşıların yan etkilerinin

olduğunu ifade etmiştir (Yüksel & Kara, 2021). Çıtak ve Aksoy (2021) çalışmasında da çocukluk çağı aşı reddinin çoğunun aşılardan yan etkilerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır (Çıtak & Aksoy, 2021).

Ebeveynlerin aşı davranışlarının değerlendirilmesine ilişkin sorulara verdiği cevapların dağılımı incelendiğinde; ebeveynlerin çoğunun çocuklarının aşılardan düzenli olarak yaptırdığı saptanmıştır. Nuwarda ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmada, benzer şekilde ebeveynlerin çoğunluğu çocuklarının düzenli olarak aşılandığını belirtmiştir (Nuwarda ve ark., 2022). Bu çalışmada ebeveynlerin çoğunluğu aşılardan gerekli olduğuna ve benzer oranda hastalıklardan korunduğuna inandığını ifade etmiştir. Bu durum aşının öneminin ve etkinliğinin çoğu ebeveyn tarafından anlaşıldığını işaret etmektedir. Bu bulguların aksine düzenli aşı yaptırmama veya hiç aşı yaptırmama gibi durumlar da tespit edilmiştir. Aşı yaptırmayan veya aşı yaptırmakta tereddüt eden ebeveynlerin aşılardan güvenli olmadığına inanması, yabancı ülkelerde üretiliyor olması, pandemi sebebiyle sağlık kuruluşlarına gitme çekincesi gibi faktörlerin bu tereddütlere neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer çalışmalarla yapılan karşılaştırmalar da bu bulguları desteklemektedir (Smith ve ark., 2016; Erkekoğlu ve ark., 2020). Wu ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında da düzenli aşı yaptırmama sebepleri arasında sağlık personelinin yetersiz bilgilendirmesi ve basında olumsuz haberlerin etkisini vurgulamıştır (Wu ve ark., 2022). Elde edilen sonuç ve yapılan çalışma bulguları doğrultusunda ebeveynlerin aşı kararlarını etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılması ve bu doğrultuda toplum sağlığını koruma adına etkili girişimlerin planlamasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada ebeveynlerin çoğunluğunun yakın çevresinde Covid-19 tanısı alan bireyler olduğu, yarısına yakınının Covid-19 pandemisinin aşılardan olan düşüncelerini etkilemediği ve yaklaşık dört kişiden birinin pandemiden kaynaklı aşılardan olan düşüncesinin etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Literatür bilgisi de bu sonucu destekler nitelikte olup, aile ve çevresel etmenlerin aşılardan ilişkin sağlık davranışlarını ve tutumlarını etkileyebileceğini göstermektedir (Smith ve ark., 2017; Saitoh ve ark., 2020; Kennedy, 2020). Akgül ve Ergün (2023) tarafından yapılan çalışmada da ebeveynlerin çocukluk çağı aşılardan pandemi öncesinde de tereddütlerle yaklaştığı belirlenmiştir (Akgül & Ergün, 2023). Araştırma bulgusu ve elde edilen diğer araştırma sonuçları bazı bireylerin zaten mevcut olan aşı tereddütlerinin pandemi tarafından etkilenmediğini düşündürmektedir (Yüksel & Kara, 2021; Wu ve ark., 2022). Yaytokgil ve Toyran (2022) tarafından yapılan çalışmada pandemi sonrasında aşı karşıtlığının çocukluk çağı aşılardan üzerinde artarak devam edebileceği ileri sürülmüştür (Yaytokgil & Toyran, 2022). Bu durum, halk sağlığı uygulamaları açısından eksiklikleri gidermek ve mevcut sistemi ve politikaları güçlendirmek için yürütülen çabaların devam etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aşılamaya ilişkin kamusal bilincin ve eğitimlerin artırılması son derece önemlidir.

Ebeveynlerin bebeğinin/çocuğunun aşılmasına ilişkin bilgi düzeyinin değerlendirilmesine ilişkin sorulara verdiği cevapların dağılımı incelendiğinde; ebeveynlerin aşılardan içeriği (örneğin; domuz ürünleri gibi dinen sakıncalı maddelerin bulunması) ve kısa ya da potansiyel uzun vadeli zararları konusunda ciddi endişeleri olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin %32.7'si aşılardan zararlı madde içerip içermediklerini bilmedikleri ortaya konmuştur. Bu sonucun aşı kararsızlığına yol açabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda aşı içeriklerine dair yanlış inançların aşı tereddütünü artırabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Gust ve ark., 2008; Smith ve ark., 2017). Araştırma bulgusu ve yapılan benzer araştırma sonuçları, aşı kampanyalarının ve eğitimin, aşılardan içeriği ve güvenliği konusunda doğru bilgi sağlaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ebeveynlerin karma/kombine aşılardan konusunda karışık görüşlere sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların %37.6'sı bu tür aşılardan aşı seçme özgürlüğünü sınırladığını düşündüğü görülmektedir. Kennedy (2022) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Kennedy, 2022). Bu verilere dayanarak, aşılardan önemini anlayan bir toplumun aşı uygulaması, içeriği ve zamanlaması hakkında daha fazla bilgi gereksinimi olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, ebeveynlerin çoğunluğunun Covid-19 pandemisinde aşılardan gerekli olduğunu düşündüğünü ve çocuklarını düzenli olarak aşılatmaya devam ettiğini göstermektedir. Ancak, aşılardan güvenliği ve yan etkileri konusundaki endişeler mevcut olup, bu durumun da aşı karşıtlığına neden olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, halk sağlığı hizmetleri kapsamında aşılardan güvenliği ve etkinliği hakkında net ve güvenilir bilgilendirme kampanyalarının devam etmesi son derece önemlidir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): EY (%50), MK (%50)

Veri Toplanması (Data Acquisition): EY (%100)

Veri Analizi (Data Analysis): EY (%60), MK (%40)

Makalenin Yazımı (Writing Up): EY (%50), MK (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): EY (%40), MK (%60)

KAYNAKLAR

- Akgül, E., & Ergün, A. (2023). Ebeveynlerin çocukluk çağı aşıları ile covid-19 aşısına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(1), 64-75. <https://doi.org/10.54061/jphn.1185448>
- Ayyıldız, S., & Kolcu, M. (2023). Covid-19 pandemisinde doğum yapan annelerin çocukluk dönemi aşıları hakkındaki farkındalıkları. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 277-286. <https://doi.org/10.56061/fbujohs.1209936>
- Çıtak, G., & Aksoy, Ö. D. (2021). Aşılamada önemli bir engel: aşı reddi. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(2), 15-20. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1305111>
- Erkekoğlu, P., Köse, S. B. E., Balcı, A., & Yürün, A. (2020). Aşı kararsızlığı ve covid-19'un etkileri. *Literatür Eczacılık Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 208-220. <https://doi.org/10.5336/pharmsci.2020-76102>
- Favin, M., Steinglass, R., Fields, R., Banerjee, K., & Sawhney, M. (2012). Why children are not vaccinated: a review of the grey literatüre. *International Health*, 4 (4), 229-38. <https://doi.org/10.1016/j.inhe.2012.07.004>
- Gust, D. A., Darling, N., Kennedy, A., & Schwartz, B. (2008). Parents with doubts about vaccines: which vaccines and reasons why. *Pediatrics*, 122 (4), 718-25. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-0538>
- İlter, H., & Demir, L. S. (2021). Opinions of parents concerning childhood vaccine refusal and factors affecting vaccination in Konya. *Gulhane Med J*, 63, 96-103. <https://doi.org/10.4274/gulhane.galenos.2020.1312>
- Kennedy, J. (2020). Vaccine hesitancy: a growing concern. *Pediatric Drugs*, 22(2), 105-11. <https://doi.org/10.1007/s40272-020-00385-4>
- Nuwarda, R. F., Ramzan, I., Weekes, L., & Kayser, V. (2022). Vaccine hesitancy: contemporary issues and historical background. *Vaccines*, 10(10), 1595. <https://doi.org/10.3390/vaccines10101595>
- Salant, P., Dillman, D. A., Christenson, J. A., & Warner, P. D. (1996). Educating for a lifetime of work: whose business is it? *Choices*, 11(4), 16-20. <https://www.jstor.org/stable/43655672>
- Saitoh, A., Saitoh, A., Katsuta, T., Mine, M., Kamiya, H., Miyairi, I., & Okada, K. (2020). Effect of a vaccine information statement (VIS) on immunization status and parental knowledge, attitudes, and beliefs regarding infant immunization in Japan. *Vaccine*, 38(50), 8049-8054. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2020.10.049>
- Smith, L.E., Amlöt R, Weinman J, Yiend J, & Rubin, G. J. (2017). A systematic review of factors affecting vaccine uptake in young children. *Vaccine*, 38(48), 7634-7643. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2017.09.046>
- Torun, E.G., & Ertuğrul, A. (2022). Ebeveynlerin çocukluk çağı aşılarına yönelik bilgi ve tutumları. *Çocuk Enfeksiyon Dergisi*, 16(1), 35-40. <https://doi.org/10.5578/ced.20229917>
- Yaytokgöl, Ş. B., & Toyran, M. (2022). Çocukluk çağı aşıları ve covid-19 enfeksiyonu. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 1-11. <https://doi.org/10.12956/tchd.884410>
- Yüksel, F., & Kara, A. (2021). Ebeveynlerin çocukluk çağı aşıları hakkındaki bilgi, davranış ve tutumları. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 35-42. <https://doi.org/10.12956/tchd.825092>
- WHO, World Health Organization (2019). Ten threats to global health in 2019. Erişim Linki: <https://www.who.int/emergencies/ten-threats-to-global-health-in-2019>. Erişim Tarihi: 21.12.2023.
- Wu, A., Smith, K., & Johnson, M. (2022). The impact of employment status on mothers' perceptions of vaccine side effects. *Pediatrics*, 150(4), 335-343. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2022.09.090>